

Az NDK amatőrök X. közgyűlése

A nagy múltú németországi amatőrcsillagász mozgalom központi szervezete az NDK-ban ma a nemzeti Kultúrszövetség Központi Csillagászati és Űrkutatási Bizottsága (Kulturbund der Deutschen Demokratischen Republik, Zentrale Kommission Astronomie und Raumfahrt). Az NDK Kultúrszövetség, amely megfelel a magyarországi TIT-nek, voltaképpen a központi szervezést és — inkább adminisztratív jellegű — felügyeletet valamint az egyes osztályok folyóirat-kiadásának anyagi ügyeit irányítja. A szakmai felügyeletet a Bizottság elnöki tanácsa végzi, de az egyes helyi csoportoknak (bemutató csillagdáknak, iskolai csillagvizsgálóknak és a mi szakköreinknek megfelelő helyi csoportoknak és kluboknak) meglehetősen nagy az önállósága.

Az utóbbi két évtizedben ötévente kerültek megrendezésre a közgyűlések, amelyek célja a tevékenységek ismertetése mellett elsősorban egy-egy időszzerű műkedvelő munkakör részletes bemutatása. Az idén megtartott tizedik közgyűlésen két ilyen témakör került sorra: az amatőrcsillagászok bolygómegfigyelései (tágabban a naprendszerbeli égitestek észlelése) és a csillagászat-történeti kutatások tárgyköre. Így hát nem ért egészen váratlanul, de mindenképpen nagyon kellemesen érintett, amikor — még a múlt év elején — megkaptam a Bizottság elnökétől, Dr. Klaus Lindertől a X. közgyűlésre szóló meghívást, amelyben egyúttal felkért, hogy tartsak előadást egy magyar vonatkozású tárgykörből.

Az 1988. február 25. és 28. között megrendezett X. Amatőrcsillagász Közgyűlés színhelye a Drezda melletti Radebul városa szépen felszerelt bemutató csillagdája ill. a helyi nyomdagépgyár kultúrháza volt. A Kultúrszövetség egyéb-

ként elég nagyvonalúan a meghívott előadók számára nem csak szállást és étkezést, hanem némi napidíjat is biztosított (az NDK-ban nem is csekély értékű 75 márkát), amit a "saját zsebből" velem utazó Molnár Imre szeged-kisteleki tagtársunknak is kifizettek. Ez alkalommal a vendégek között jelen volt dr. Zdenek Horský, a Csehszlovák Tudományos Akadémia prágai intézetének csillagásza, nemzetközi hírnevű csillagásztörténet-kutató, valamint dr. Antonin Růkl, a híres cseh holdtérképek tervezője és szerkesztője, a prágai Planetárium igazgatója.

A közgyűlésnek egyébként igen kevés protokolláris és adminisztrációs vonása volt. A vezetőség az adminisztratív ügyeket február 25-én, egy zárt ülésen megtárgyalta (ez évben nem volt időszzerű az egész tagságot érintő vezetőség választás). Ezt követően került sor a meghívott előadók és külföldi vendégek fogadására, egy kellemes közös vacsora keretében.

Már ekkor is kellemesen érintett az, amit később is állandóan tapasztalhattam: a Csillagászati és Űrkutatási Bizottság vezetősége nem valami elzárkózott, a "kis amatőröktől" távol, fenségesen trónoló csoport. Az előadásokon, beszélőn mindenki szót kapott. A Nemzetközi Csillagászati Uniót képviselő dr. Horský és a külföldi vendégként szereplő alulírott mellett előadások hangzottak el szakkörvezetők, szakosztályvezetők, egy-egy helyi csoport (klub) tagjaitól, és minden csoporttól függetlenül, a maguk kedvére ténykedő amatőröktől is. Öröm volt látni, ahogy dr. Linder elnököt és munkatársait a szabadidőben a kisdíjak, szakkörvezetők, régi műkedvelők és új érdeklődők körülveszik, kisebb-nagyobb problémáikkal ostromolják. Maguk az előadások és beszélők is az amatőröket, érdeklődőket közvetlenül érintő, célratorő tárgyaik voltak.

Ma mintegy harminc műkedvelő obszervatórium működik az NDK-ban — emellett megszámlálhatatlan magán-csillagvizsgáló —, ezek fenntartá-

sát helyi erőkből fedezik. Amint Manfred Fielder, a Kultúrszövetség titkára hangsúlyozta, a Központi Bizottság változatlanul főként a szakmai folyóiratok megjelentetését biztosítja. Ma az NDK-ban három (!!!), egyaránt kéthavonta megjelenő csillagászati folyóirat áll a műkedvelők rendelkezésére: a Die Sterne (A csillagok) magasabb színvonalú, általános szaklap; az Astronomie und Raumfahrt (Csillagászat és Űrkutatás) főleg az amatőrök lapja (nagyjából a Föld és Ég színvonalán áll, de jóval több amatörtémát ismertet); az Astronomie in der Schule (Csillagászat az Iskolában) elsősorban a csillagászati oktatás és ismeretterjesztés fóruma, de sok általános és amatőr anyagot is közöl.

A csillagásztörténeti ülésszak

Az ülésszakok közül a csillagásztörténeti téma főként az első napra (febr. 26.) összpontosult. Ezek az előadások meglehetősen magas szakmai színvonalat képviseltek. Erős hangsúlyt kapott a csillagászat és történelem együttműködésének szükségessége ill. lehetőségei. Hallhattunk csillagásztól előadást, aki amatőr helytörténészként is tevékenykedik, és tartott beszámolót amatőrcsillagászként ismert hivatásos történetkutató.

A berlin-treptowi Archenhold Csillagvizsgáló tudományos munkatársa, dr. Jürgen Hamel (történész és bibliográfus) "Csillagásztörténet mint amatőrcsillagászati munkaterület" c. összefoglalója nagyjából azt a programot vázolta fel, amelyet a CSACS is maga elé tűzött. Fontos munkaterületként említette: 1. csillagászok életrajza, családjai; 2. tudományos munkásságuk részletei; 3. csillagvizsgálók története; 4. emléktáblák elhelyezése, sírok megőrzése; 5. a csillagászat helyzete az egyetemeken, főiskolákon.

A drezdai S. Koge "J. G. Palitzsch, a szász paraszt és csilla-

gász", valamint a Karl Marx Stadt-i E. Pfitzner "G. S. Dörfel — élete és csillagászati munkája" c. előadásai sok új adatot tartalmaztak a szászok e két világhírű amatőrének munkájáról, életéről. A potsdami Bruno Bürgel Planetárium és Csillagászati Központ vezetője, A. Zenkert az általa irányított napóra munkacsoport újabb eredményeiről, terveiről tájékoztatott. Az NDK-ban nyilvántartott kb. 1300 rögzített napóra közül kéttucatnyi a középkori, falba karcolt. Ezeket jórészt műkedvelők tárták fel és írták le. Készülében van a nemzeti napóra-katalógus kiegészített és jelentősen kibővített második kiadása (1989-re várható).

A vendég előadók közül dr. Z. Horsky akadémikus (Prága) az "Amatőrök munkája a Csehszlovák Csillagászati Egyesület történeti szakosztályában" c. referátumában ismét csak irigykedve hallgattam annak az erkölcsi és anyagi megbecsülésnek az ismertetését, amelyben szomszédaink a tudománytörténeti kutatásokat részesítik. Nagyon érdekes munkát végeznek a cseh amatőrök a levéltári anyagok csillagászati feltárásában.

A "Csillagászati adatok régi magyar krónikákban, legendákban, naplókban" c. ismertetésem — főként az 1572. évi szupernóva magyar adatai — általános érdeklődést keltenek (l. Meteor 83/11 — szerk.). Ez a témakör egy bővebb együttműködés kiindulása lehet. Dr. A. Rühl (Prága) a Hold nevezéktanáról szóló beszámolója voltaképpen már átvezetett a második ülésszak témakörébe.

A Naprendszer objektumairól szóló előadások

Ez a témakör inkább foglalkozott az amatőrcsillagászok munkalehetőségeivel. Bár az NDK-beli műkedvelők munkájuk háttérében a jénai Zeiss Művek műszerlehetőségeit tudhatják, munkaeszközeik már csak a méretek (és árak!) miatt is korlá-

tozottak. A kisebb távcsövek és egyszerűbb segédeszközök nyújtotta lehetőségek azonban így is sokféle észlelésre adnak módot. A Csillagászati és Űrkutatási Bizottságokon belül szakosztályok alakultak az egyes megfigyelési programok szervezésére, összehangolására és az adatok gyűjtésére, egységes értékelésére. Azonban éppen az előadások arról tanúsították, hogy az igen szép szakosztályi munka mellett az egyes, magányosan dolgozó amatőrök önálló programjai és saját adatfeldolgozásai is fontos szerepet játszanak.

Dr. M. Reichstein docens (Halle) "Az újabb meteorikatás megállapításai az összehasonlító planetológiában" c. tartalmas bevezetője a bolygók és holdjaik meteorit-kráterreivél foglalkozott. Ezt követték a szakosztályvezetők összegezési az egyes munkaterületekről. A Meteor-megfigyelő szakosztály átfogó ismertetést adott arról, hogy miként határozható meg a meteorok fényességéből azok fizikai sajátosságai. A Bolygmegfigyelő szakosztály beszámolójából kiderült, hogy az NDK-ban ma kb. 40 észlelőcsoport (egyéni megfigyelő és klub vagy csillagda) foglalkozik főleg a Jupiter, a Vénusz és a Mars észlelésével. Aránylag csekély a Szaturnusz-megfigyelések száma. Érdekes eredmény, hogy éppen a redebeuli A. Diesterweg Csillagvizsgálóban a Vénusz hamuszürke fényének jelenségét reálisnak ítélték meg a különféle észlelőműszerek alapján.

Az űstökösészlelő szakosztály beszámolójából kitűnt, hogy nagyjából a mi megfigyelőink színvonalán mozognak, de az észlelések száma alighanem felülmúlja a hazaiakat. A fénybecslés mellett nagy figyelmet szentelnek a fej szerkezetének vizsgálatának is. Általában az 5 és 10 magnitúdó közti űstökösök mindegyikéről van észlelés.

Örömmel kellett látnom azt az őszinte érdeklődést, amely a német műkedvelők részéről a magyar amatőrök iránt megmutakozott. Általában tapasztalható volt az igény az

együttműködésre, és készségesen ajánlották fel, hogy a Die Sterne ill. az Astronomie und Raumfahrt hasábjain szívesen közölnek magyar észleléseket és még szívesebben adnának hírt a magyar-német közös munkálatok eredményeiről. A Meteor, az Albireo, a Magnitudo és az Atmoszféra magammal vitt számaint szétkapkodták. Ezzel kapcsolatban érthető volt az a kívánság, hogy bővebb idegen nyelvű kivonatokat mellékeljünk e lapokhoz, és pl. a Meteorban az egyes észlelésekről is közöljünk legalább egy-egy mondatnyi angol vagy német nyelvű leírást.

Egy ilyen együttműködés annál is inkább kívánatos lenne, mivel megítélésem szerint az NDK-beli műkedvelők nem csak sok szempontból hasonló munkával foglalkoznak és ugyanolyan problémákkal küzdenek, mint a hazai amatőrök — kivéve jobb közlési lehetőségeiket —, de leginkább megközelítik azt, amit ideális amatőrcsillagász szemléletnek neveznék. Nem kívánunk műszerekkel, eszközeikkel, észleléseikkel versenyezni a szakcsillagászokkal, hanem hathatósan kiegészítik a "profi megfigyelőmunkát". Elsősorban olyan megfigyeléseket végeznek, amelyek vagy nagyszámú észlelő iránti igényük következtében kívül esnek az obszervatóriumok munkakörén, vagy kisebb eszközökkel is végrehajthatók, így a nagy intézetek műszereit tehermentesítik.

Az eredményes amatőrmunkát nagymértékben elősegíti az NDK Csillagászati és Űrkutatási Bizottságának helyesen szervezett felépítése. A műkedvelők és ismeretterjesztők tevékenységét olyan, gyakorlott amatőrök irányítják, akik tisztában vannak a csillagászat kedvelőinek igényeivel, vágyaival, de lehetőségeik korlátaival is. E szervezőmunkában a szakcsillagászok tanácsadóként vesznek részt, de nem követelnek irányító szerepet. Ugyanakkor igen jó a szak- és amatőrcsillagászok együttműködése.

IFJ. BARTHA LAJOS